

תוכן הענינים שנתבארו

שיעור סוכה שבעה / שבעה על שבעה / שבעה ומשהו / שיעור השלחן מפה, ג' מפחים, משהו / ראשו ורובו ושלחנו מה תופס באורך ומה ברוחב / ג' מהלכים (א) נחותא בב' הצדדים (ב) הסיכה ברוחב ושלחן באורך (ג) הלמ"מ שם דופן על ב' הדפנות / עובי האדם / דעת רבינו מנוח בענין עובי האדם ושיעור השלחן והגדרת רובו / שינה בכפיפה / כפיפה יתירה / דעת החב"צ בשיעור סוכה לשינה / שינה צריך להיות כולו בסוכה / מחלוקת הרז"ה והרי"ף במעם שיעור סוכה קטנה וגדרי הדברים לכל המהלכים / ביאור דברי המלחמות לענין סתם סוכה שבש"ס קאי על כל הסוכות אכילה ושינה, וסוכה צריך להיות ראוי לכל הדברים, ולשינה א"צ שיעור גדול כלל, גם התכופפות יתירה מותר / דעת המשיבת נפש דשינה א"צ להיות רובו כלל בסוכה ודי בראשו / חשבון ראשו ורובו / ועוד כמה הארות והערות בדברי הפוסקים

שיעור סוכה שבעה

א) קיי"ל בשו"ע סי' תרל"ד סי"א שיעור סוכה קטנה היא שבעה על שבעה. – והנה ה' דמשך סוכה קטנה שבעה, מצינו בכמה מקומות ממס' סוכה, א) צדק ז' ע"א, צסוכה העשוי' כמצוי עושה פס ארבעה ומשהו סמוך לפחות מג' לדופן, ופי' רש"י דכי אמרינן לצוד איכא שבעה טפחים ארוך כדי סוכה קטנה. ב) צחוטע צגדיש צדק ע"ז ע"א, אמר רב הונא ל"ש אלא שאין שם חלל טפח צמשך שבעה. ג) צדק ע"ז ע"ז אמר ר' אחי פס ד' ומשהו מתיר צסוכה משום דופן, ומוקים ליה צפחות מג' טפחים סמוך לדופן וכל פחות וכו' מאי קמ"ל ה' קמ"ל משך סוכה קטנה שבעה.

שבעה על שבעה

ב) וכלל אלו מקומות אין מפורש צגמי' שבעה על שבעה, עד שמאלנו שצפמי' דף ג' ע"א צאמלע דיונו צחידוש הצ"ח צדין אי מלרפין חשבון האורך להשלים אס חסר מהרוחב, וצביאור דברי החוס' צדק ג' ע"א, כי צא"ד צזה הלשון "ואי לאו דיאלא הדבר מפי הרמז"ס והסכימו הפוסקים על ידו וכו' [לא היינו אומרים שצריך שבעה על שבעה רק סגי צשעה על שבעה (כן נראה צהשלמת הכוונה, וחסר צפנים לשונו, השלמת גזרת מאמרו)]", וצאמלע דצרינו נפלאים דהדבר מפורש צרש"י כמה פעמים צסוגי' צדק ד' ע"ז צד"ה וצנה צה עמוד גצוה עשרה, וצחוטע צגדיש דף ע"ז ע"א צד"ה אלא שאין שם חלל טפח, וכמעט מוכרח ה' צגמי' צסוכה העשוי' כמצוי שהרי שם יש צ' דפנות ארוכות זו כנגד זו ואעפ"כ נלרך חשיבות דופן ז' גם צכיוון האחר, וכן ה' צמפורש גם צרי"ף [דקדס להרמז"ס צצמן] צדק י"ג מדפי הרי"ף "שבעה על שבעה".

שבעה ומשהו

ג) יש שני מקומות המצוה צרש"י לשון שבעה ומשהו, צאליטצא (דף ד' ע"א צד"ה על פני כולה), וצעמוד (דף ד' ע"ז צד"ה וצנה צה), וצמהרש"א שם חמה על זה, ויש מאחרונים שכתבו צכוונת רש"י משום א"א לצמלס, וה' דחוק דא"כ למה כתב רש"י דוקא כן רק צצ' מקומות אלו, וצפמי' תי' דצעמוד דלריך גוד אסיק, וצאליטצא דלריך שיחשב שדפנות הס מעל לאליטצא, לריך צאמת שבעה ומשהו, וליין לעירוצין דף פ"ז צסוגי' דכוף וגוד דשם נצצאר דנסר שיש צה ארבע אמות על ארבע אמות, שכן כ"ד טפחים, עושה צאמלעו נקב של ארבעה על ארבעה ואמר"י כוף שני לדדי הכסר שרצבים עשרה טפחים ואח"כ גוד אחית המחילה עד המים – ויש לעיין צכוונת הרא"י משם – ולדעת הפמי' יש לתמוה דלעטו עמוד רחב ד' צלמלס לא יאמרו גוד אסיק לענין שצת להיות להעמוד דין רשות היחיד, למאן דסובר צסי' שמ"ה דחלל ד' צעינן וצ"ע – וצערך לגר רולא לומר שכך גרים רש"י צגמי' שבעה ומשהו, וכדצרינו משמע צח' דף ז' ע"א צד"ה עושה לו טפח שוחק, צהציאס דצרי רש"י שם, [אצל פלא ששם צרש"י גופא לפנינו הגירסא "ומשך סוכה שבעה" צלי תיצת ומשהו], והי' נראה שצדיוק כתבו שם צתוס' ישבעה ומשהו, דהרי כתבו שם לדון צעטמא דמילתא למה לריך פס טפח ומשהו, כדי שיכא ציחד עם השיעור לצוד ארבע טפחים שהוא שיעור רוב דופן, ואפשר צמה שכתבו ישבעה ומשהו כוונתם ליישב דאי מעטס רוב משבעה לחוד הי' סגי צמעט יותר מג' ומחלה, וא"ל ד' טפחים שלמים, משא"כ אס נאמר שצריך שבעה ומשהו הרי לריך מעט יותר מזה, ואף שסוכ"ס אף אי גרס' שבעה ומשהו הרי אין למשהו שיעור, וא"כ סוכ"ס להיות רוב דופן גם

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

מפורש בגמ' דפסקין כ"ש, באופן שכל דבריו הם מקשה אחת, ולא אלאמין שילא זו מתחת קולמסו (והספר מלוקט מכמה כת"י וגם ממעתיקים באופן שניתן להאמר כן). – [ועיין לקמן (אות ח')] שבבחנו מרבינו מנוח שמדבריו יולא דג' עפחים לשלחנו עיי"ש באריכות].

יסוד השיעור – ראשו ורובו ושלחנו

ד' והנה שיעור שצעה זה שיעור א' המצואר בגמ' במשך המס' והוא צמדת עפחים, והיינו כמצואר לעיל שהכוונה 'שצעה על שצעה' – אבל מלינו בגמ' גם שיעור צאמת-מדא אחרת, והוא בעלם המקור והיסוד לשיעור הסוכה שצעה על שצעה, ומקור שיעור זה נעוץ במחלוקת צ"ש וצ"ה צמשה דף כ"ח ע"א מי שה' ראשו ורובו צסוכה וכו' וכדציארו בגמ' דף ג' ע"א דצתרת פליגי צסוכה קטנה וצסוכה גדולה, וצסוכה קטנה פליגי, שלדעת צ"ה סגי צשיעור ראשו ורובו, ולדעת צ"ש לריך שיעור ראשו ורובו ושלחנו, וצגמ' שם אמר רב שמואל בר יאחזק הלכה לריכא שתהא מחזקת 'ראשו ורובו ושלחנו' והיינו כצ"ש, וא"כ לפנינו צגמ' שני שיעורים, 'שצעה על שצעה', ו'ראשו ורובו ושלחנו', וצאמת היינו הך, וכן מפו' צרש"י דף ג' ע"א צד"ה ור' יהודה לפי הגהת האחרונים וכן צדף ע"ז ע"ה צד"ה ומוקי לה שגם שם הגיהו האחרונים, [ועיין לקמן (אות ז')] מה שכתבנו ליישב דברי רש"י צלא הגה"ה, ורש"י י' ע"ז צד"ה ומן הלא ממעטין, וכן הוא צרי"ף ה"ל "וכמה ראשו ורובו ושלחנו שצעה על שצעה".

מחלוקת הראשונים במעם שיעור הסוכה

ה' וצטעם פסול סוכה קטנה לצ"ש מלינו מחלוקת רי"ף ורא"ש, צרי"ף כתב דעטם סוכה קטנה דפסול לצ"ש הוא ג"כ כמו צסוכה גדולה וראשו ורובו צסוכה ושלחנו צתוך הצית, משום שמא ימשך, ולפי זה שיעור סוכה של ראשו ורובו ושלחנו הוא מדרבנן, וצרא"ש ריש סוכה וצרי"ה חלקו על הרי"ף וכתבו דעטם סוכה קטנה דפסול לצ"ש הוא משום צלא כדי שלחן הוי דירה סרוחה ודירת עראי לגמרי, ולפי זה לכאורה הוה שיעור זה מה"ת ולפנינו יצואר כיצד שייך מחלוקת צדין תורה צזה, וצמלחמות ציאר ויישב דעת הרי"ף, דלכאורה יקשה צצליכא שלחן מאי שמא ימשך איכא וצקושיית הרז"ה, ויצואר דבריו צאורך צהמשך דבריו – ומה השיעור לצ"ה צמדת העפחים אין מצואר צפירוש רק זאת מצואר דצצירא לכו

לחשבון זה אין לריך רק מעט יותר מג' ומחלה וחלי משהו, מ"מ אפשר שמשום ש"ה לאמס כ"כ אוקמוה רבנן אד', וצאמת שאחר כל זה הוא דחוק ועדיין ל"ע, אבל עכ"פ כן העתקת התוס' שם דברי רש"י ויש להם פנים שם. וצריעצ"ה שם כתב צעטמא דלריך עפח ולצוד דרובא דמינכר צעינן, ועיין צר"ן דעטם הוצרת ד' עפחים הוא מעטם דארצעה עפחים הוו מקום חסוב.

[ולהשלמת הענין של ז' ומשהו ראוי לציין למש"כ צפרי קודש הילולים (להרה"ק צעל עטרת צצי מזידועשוב ז"ל) על פרע"ה שער הסוכות, שיש שם גירסא צפרע"ה "דפנות הסוכה ד' ומשהו כנגד אותיות השם" ותמה המגיה ע"ז שהוא נגד הגמ' והפוסקים, והוא ז"ל גרים שם "שצעה ומשהו, כנגד ז' אותיות שיש צשס" וכוונתו מצאר שם דמצנה האות י' הוא ג' חלקים ואות ו' חלק א' ואות ה' צ' חלקים ויש שני הדי"ן צשס הוי' הרי הכל ציחד ח' חלקים, והיינו ז' ומשהו דקולו של י' הוא רק משהו עיי"ש צפנים, והיינו שגם ע"פ הסוד יש מקום לשצעה ומשהו].

וחזות קשה ראיתי צפני שלמה (עמ"ס סוכה הנדפס מחדש להגאון צעל קינור שלחן ערוך) שכתב צעינן זה דבר מחדש ותמוה, עיין שם שכתב דשיעור סוכה שצעה ומשהו תוספת ה' משהו' היא לשלחנו, עיי"ש שדייק צדברי רש"י דראשו ורובו לחוד הוא שצעה, ועל כרחק התוספות לשלחנו הוא משהו, והוא תמוה, שדבר זה לאמר ששצעה לריך לראשו ורובו גם צלי שלחנו, צנוי על סמך גירסא מוטעת צרש"י דף ג' ע"א צד"ה ור' יהודה שאכן משמע שם ששיעור ראשו ורובו צלי שלחנו הוא שצעה, אבל הוא טעות וכדדעירו האחרונים והגיהו, וכמוצן למעיין צרש"י זו גופא, אבל יש לעיין צרש"י ע"ז ע"ז צד"ה ומוקי לה שגם שם יש סמך לגירסא זו אבל גם שם מגיהים האחרונים, [ולקמן אות ז'] נצאר על פי דרכינו שאפשר שאין טעות ולקיימו על נכון צלי הגה"ה, אבל עכ"פ לומר שלשלחנו סגי משהו ל"ע, ועיי"ש שכתב דמשהו צתוך הסוכה והשאר חוץ לסוכה, וצ"ע דזה נגד כל הפוסקים, וצסוכה גדולה י"א גדר שמא ימשך עפח (פמ"ג) וי"א רוב השלחן, אבל לא אישתמיט לשום א' מן הפוסקים לומר שהגדר הוא משהו מן השלחן, וכ"ש צסוכה קטנה, וצירושלמי מפורש דעפח לשלחנו, גם מש"כ שם דמש"כ הפוסקים שצעה [ולא שצעה ומשהו] דאנן פסקי' כצ"ה דסגי צלא שולחנו, תמוה מאוד, ומש"כ מדברי התוס' דף ג' דפסקין כצ"ה תמוה, דהם כתבו דפסקי' כצ"ה צסוכה גדולה אבל צסוכה קטנה הרי

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

לכוון כן צוונת הרע"צ צמ"כ עפ"ה על עפ"ה הכוונה עפ"ה צ"ל האורך ועפ"ה צ"ל הרוחב (ולפי דרך זו עדיין יש מקום לפקפק שלכאורה א"ל חלל ממש של שצעה על שצעה, וקראן א' של עפ"ה על עפ"ה אין צו לורך תשמיש כלל, דו"ק).

מהלך ב'

והוא בביאור דברי רש"י – רובו מוסף מפה מצד א' ושלחנו מוסף מפה בצד האחר

[ז] עוד דרך מלינו ליישב הדברים ומקור מולאח היא בהצגת דברי רש"י סוכה צ' ע"צ צ"כ ראשו ורובו, וז"ל "ראשו ורובו - דרך סעודתן בהסיבה היתה, על מעות, ומסודין על צד שמאלס, ואין אוכלין זקופין ויושצין כמונו, לפיכך הולך לומר ראשו ורובו, לאפוקי קטנה שראשו נכנס בה ושלחנו ולא רובו, או ראשו ורובו ולא שלחנו" הרי שכתב צ' ענינים אן רובו – הכוונה תוספות מקום משום הסיבה, צ' שלחן – תוספת מקום מעט השולחן, הציאו המ"א צסי' תרל"ד ס"ק א', ויש לראות ולפרש צוונת רש"י צ' דרכים דרך א' שצ' הדברים הסיבה ושלחן הכל על צד א' אאורך או רוחב, ולפי זה מה שנלך שצעה על שצעה הוא מעט המאמר מרדכי המ"ל (או מעין זה) ורק עלם השצעה אפי' על צד א' סובר רש"י דהוא יולא צלירוף שני הדברים ההסיבה והשלחן, ולפי זה ההסיבה מוסיף צ"ל זה עלמו שמונת השלחן, או נאמר דרך צ' שדבר אחד והיא השלחן מוסיף תוספת על צד האורך, ודבר אחר היינו ההסיבה מוסיף תוספת על צד הרוחב, וכדרך הצי' כן היא צפמ"י, וכנראה הצי' כן צמג"א שס, [וצ"ה ארווחתא ליישב דברי רש"י צדק

שהוא 'ראשו ורובו צלי שלחנו' ולפנינו יצואר (אות י"ח) כמה דרכים צזה – ולדעת הרא"ש דעטס פסול סוכה קטנה הוא פסול חדש מה"ט דצלה כדי שלחן הוי דירה סרוחה לריך ציאר מחלוקת צ"ה וצ"ש צאיזה סצרה נחלקו צסוכה קטנה, ולפנינו יצואר (אות ע"ז ואות כ"ה).

למה שיעור ראשו ורובו ושלחנו יוצא שבעה על שבעה

[ח] ועכשיו ניחזי איך השיעור של "שצעה על שצעה" מתיישב ומשתלב עם שיעור של "ראשו ורובו ושלחנו" - לכאורה מפורש צסוכה דף ע' לגצי סוכה העשוי כצשן דצצרא צאמתא יתיב, ולכאורה זה צ"ל רחבו כ"ש שצ"ל האחר היינו צד העוצי של האדם א"ל יותר ואולי עוד פחות מזה, ואפשר שתופס צכל צד אמה והיינו גם מלד העוצי ועכ"פ אס מתפשט קלת (צשגס שהשיעור לכאורה מיוסד על סוכה שצצוב רק י' עפחים, שזה השיעור הכי קטן הנלך מלד הגוצה, ועל כרחק שהאדם אצ צמלצ של ישיבה והרי אצ תופס יותר צשטח עציו ממלצ עמידה), וכן משמע מסוגי' שס מקום צצרי לא קחשיב. ומה שנלך 'שצעה' הוספת העפ"ה הוא משום השלחן, וזה דהשלחן הוא עפ"ה, כן הוא צירושלמי הציאו הרא"ש ריש סוכה. ולכאורה השלחן הוא רק על צד אחד, ולשון הרע"צ ועפ"ה על עפ"ה לשלחנו, וזה כפי מוצן הפשועי דהיינו שכוונתו יהא על עפ"ה צריצוע ודאי צ"ע, ואכן כן הקשה צציוכורי יעקב, ועל כרחק כוונתו הוספת עפ"ה צאורך, והוספת עפ"ה צרוחב, ועטמא צעי.

מהלך א'

שיובל למלל השלחן בבל הכיוונים

וצמאמר מרדכי סי' תרל"ד כתב ליישב דעטס שצריכין שצעה על שצעה והיינו תוספת עפ"ה צשני הכיוונים, הוא כדי שיוכל לישב צכל מקום, וכן הוא צהון עשיר על משניות להגאון צעל משנת חסידים לרצי עמנאל חי ריקי זללה"ה, [ועיין גם לשון תשו' דבר שמואל להגאון רצי שמואל אצוב צ' ר"ג לענין אחר והיינו צעפ"ה של השלחן שהוא קצוב ככותל צ"ל אחד צתוך הסוכה, וצתוך דצרי' כי צזה"ל 'מאן לימא לן וכו' דלאו דירה סרוחה היא כיון דלא אפשר לגצרא להסיר לעטל ולשנות שלחנו צכל עת כפי רלנו"ף], ולריך

שאס השלחן קצוב וא"א להסירו מונע הניחותא מלהשתמש תחתיו, אצל משמעות לשוני שגס צלי זה יש חסרון ולריך כלשונו 'שיהא אפשר לגצרא להסיר ולשנות שלחנו צכל עת כפי רלנו", וזה לריך עיון דברי צכיוון האחר יש לו ז' עפחים, והיינו שיש שס מקום לשלחן, ואע"פ אס יחי' חסר שלחן צסוכה יופסל, ומדצרי' נראה שה"ה וכו"ש ציש צשני הכיוונים חצי כותל צעוצי עפ"ה קצוב, שישמש לו לשלחן צשני הכיוונים ג"כ פסול, וזהו גם צלי סצרתו שיוכל להשתמש תחת מקום השלחן, ולריך להסיר שס"ל שזאת גופא שיש שלחן קצוב שא"א לשנותו לכיוון האחר זאת גופא הוי חסרון צניחותא, ולא משום חסרון ההשתמשות צכיוון האחר כמשמעות ההון עשיר, רק זה גופא דהשלחן נקצב דוקא צמקום זה צאופן שלא יוכל להעטל אין שמו תשמיש ויש חסרון צניחותא שצו, או נאמר דסובר צעטס רוחב צ' כרש"י (וכדלקמן אות ז') ומשום הסיבה, ואורך ז' משום שלחן ומ"מ לריך להיות שיוכל לשנות מקום השלחן ג"כ. [שוב ראיתי שאפשר ססובר דלריך ציהא יוכל לשנות מקום השלחן לא ממזרח ללפון אלא ממזרח למערב והיינו שישצתו יהא צמקום השלחן, והשלחן יעמיד צמקום ישיבתו, ודו"ק], ועיין מש"כ צציארור תשובת דבר שמואל המ"ל צתשו' מאזני צדק ח"א, והוא העתיק שס הלשון 'ולהשתמש תחתיו', וע"ע שס מש"כ להלכה וצ"ע.

^ח והנה דצרי' לכאורה צ"ע דברי הוא מיירי צסוכה שיש צו ז' על ז' וצ"ל א' יש חצי כותל צעוצי עפ"ה שרואה לשמש לו כשלחן ומשמע שצ"ל האחר יש לו ז' שלמים, ואעפ"כ אסר ממתת סצרת הניחותא, והנה מה שהוסף וסיים שס יאו להשתמש תחתיו מוצן היעצ

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

על כרחק מוכרח האדם כאן להיות צמא זה, דהרי צסוכה שגבוע רק י' עפחים איירינן, וא"כ ניתוסף קלת, אם לא שנאמר ששיעור ראשו ורובו מסתיים עוד לפני הרגלים והצרכיים, עיין מש"כ לקמן (אות כ"ד) מענין זה, ושם ליינתי מדברי המג"א צסי ע"ג לגבי הוליא ראשו חוץ למגדל. ועיין מג"א סי' שס"ב ס"ק ע' דשיעור אמה הוא רק צרחצו ולא צעוצי עי"ש. ועיין צדצרי הריצב"א צסוכה דף ח' שכתב דגצרא צאמתא יתיב הוא צין צישיצה וצין צעמידה, וצירא דצאמת תפיסת האמה היא צישיצה ומ"מ גם צעמידה צמקוה שיערו חכמים צריוח כישיצה, ולכאורה לדצריי וולא דגצרא צאמתא יתיב הכוונה גם על שיעור העוצי, וצאופן ישיצה, ועל כרחק הכוונה על העוצי דהרי שיעור הרוחצ לא ישתנה מישיצה לעמידה וכנראה שסוצר כן צלשון הגמ' סוכה העשוי ככצשן אם יש צהקיפה כדי לישב וכו' מדדייקי לישב הכונה שיש חילוק צין עמידה לישיצה וע"כ שיושצין ולידיהן אלל הכותל והיינו שתופסין מקום צעוציין [ויש לדחות שמה שכתבו לישב אין הכוונה לדיוק רק נקטו לישנא דקרא צסוכות תשצות], אצל דעת התוס' והתשצ"ן הג"ל נראה דעוצי אדם צעמידה הוא אמה.

ביאור דברי רבינו מנוח שכתב ארבעה לגופו ושלשה לשלחנו

וצענין זה יש לציין דצר פלא צרצינו מנוח פ"ה מסוכה הע"ו שכתב צעטס שיעור סוכה שצעה "ארצעה לגופו וג' עפחים לשלחנו", עי"ש שכותב דצברי הירושלמי שכתבו עפח לשלחנו הוא לאו דוקא, וקאי על חשצון גצרא צאמתא יתיב, והיינו דהוספת עפח על חשצון של גצרא צאמתא היינו עוד עפח צנוסף לששה עפחים, וכנראה שסוצר צציראור גצרא צאמתא על צד העוצי הוא גם עס התפשעות הרגלים צשעת ישיצה, מש"כ אם נלרך רק רוצו סגי צפחות מזה לגופו והנשאר לשולחנו. ולכאורה דצריי ל"ע דאעו דעת הירושלמי דלריך לישב כולו צתוך הסוכה, ול"ל דכוונתו דזה ודאי דלדעתו לריך ג' עפחים לשולחנו [ויל"ע למנא מקור שתשמיש של אדם היא ג' עפחים] והא דקאמר הירושלמי עפח לשולחנו, כוונתם דכיון שסוכ"ס נלרך ג' לשלחנו הרי סוף כל סוף נכלל צ' עפחים היתרים של האדם [שהרי רוצ האדם לדעתו הוא רק ארצעה] צתוך ג' של השלחן שהרגלים מונחין תחת השלחן, וניתוסף רק עפח יתר לשלחנו שזה צנוסף מחשצון תפיסת כל גופו – וזו חידוש לומר דסגי מלד ישיצת האדם ראשו ורובו ד' עפחים.

ג' ע"א, וצדף ע"ז ע"צ ראשו ורובו שצעה ודו"ק צלי הגה"ה כלל, שכוונת רש"י הוא מלד הרוחצ דרש"י ראה לפרש לדי"ה גם לצ"ה], וצפמ"ג שם על המג"א האריך, ונראה שם שסוצר שהסיצה גמורה הוא צהתפשעות כל גופו ללדן, וא"כ כי שאף אם נימא דהוא רק עפח מ"מ צרש"י אין מוכרח לפרש כן [וראה זה פלא לשון הפמ"ג שסיים שם שאלוי כי כן רש"י צמקום אחר, ואלוי כיוון להג"ל, ולכאורה יולא מזה, דינא לגבי הלי פסח שעכ"פ צהסיצת עפח ללד שמאל צצר קיים מלות הסיצה] – הרי לנו שני דרכים צעטס שצעה על שצעה, א] שצריך שיחא מקום לישב עס שלחן צשני הכיוונים, וצפשעות דצלל"ה הוה גדר מלעטר וכן הוא צהון עשיר [וכן משמע צתשו' דצר שמואל הג"ל], ולקמן נצאר שאפשר לפרש גם צאופן אחר – צ] משמעות לשון רש"י כפי הצנת המג"א והפמ"י דלד אי' הוא מטעם הסיצה, ולד צ' הוא מטעם השולחן [ושני הדרכים הג"ל מוצא צקיור צשעה"צ סי' תרל"ד אות א] – ועוד נשוצ לדון צשני הדרכים (אות ע"ו-י"ז) כשנחזור לצאר המחלוקת צין צ"ה לצ"ש להרא"ש ורז"ה כדאית להו, ולהר"ף ורמב"ן כדאית להו.

שיעור תפיסת האדם בעובי

ח] ומה שכתבנו (אות ו') מעוצי האדם אם הוא אמה, ע"י תשובת הריצ"ש סי' רל"ד-רל"ה, וצחת"ס סי' ר"ע סוצר צדעתו דעוצי אדם חלי אמה, ויש לזה ראי' צרש"י שצת דף ל"ע ע"א – צסוגיא דרה"ר הוי ע"ז אמה – (צד"ה הוה נקיט להו) שמצואר שם כפי פי' רש"י צסוגיא, דצן לוי יכול להדחק צמקום של חלי אמה, ואף שגצרא צאמתא יתיב (וכן כתבו צאמת התוס' שם צהסוגיא צד"ה אמתא יתירא הוא) ל"ל דדעת רש"י דזה הוא צרחצו אצל צעוצי הוא צפחות מזה והוא רק חלי אמה, וכן צירושלמי פ"א דעירוצין ה"ג דעצירת אדם הוא ג"ט, [אצל ציפה עינים עירוצין דף ע' ע"א הגיה צירושלמי הג"ל יעצירת גדייס] והוא מה שנקרא צצצלי גדייס צוקעיין], ולדצריי של הריצ"ש דעוצי אדם הוא חלי אמה ל"ל דזה דוקא צמלצ עמידה אצל כאן צסוכה צמלצ של ישיצה וצפרע צגצוה רק י' [שזה הוא שיעור סוכה קטנה צגוצהה] הוא אמה [ועיין לקמן (אות כ"ד) מה הכוונה צראשו ורובו ואם חלק מהרגלים הוא צחשצון הזה] – וצתשובת תשצ"ן סי' קכ"ע האריך וכו' צפשעות דגם עוצי אדם הוא אמה, וכן משמע מלשון התוס' פסחים ק"ע ע"ב, וכן משמע מתוס' שצת דף ל"ע ע"א הג"ל צד"ה אמתא יתירא הואי [ולדצריי יש קלת לעיין להיפך למה צמלצ של ישיצה, שלכאורה

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

וצאמת גם לחשבון של די עפחים לעוצי האדם יש למלא מקור דדצרי המשנה, והוא במס' כלים פ"ב משנה ז' – מחללת וכו' עשאם לרחצה ואין צין קנה לחצירו ארבעה עפחים עכורה – עיי"ש בתפא"י זועז אות י"ג שמס' משמע דעוצי אדם הוא די עפחים, ועיין עוד שם צחידושי אנשי שם מדצרי השושנים לדוד.

אבל צאמת לשון רבינו מנוח הוא שראשו ורובו הוא די עפחים וגם זה יש לקיים כדצרי הריצ"ש שעוצי האדם הוא ג' עפחים ועם הסיבה שיכלול קלת גם רובו מעוצי גופו צמלצ של ישיבה והסיבה יעלה לדי עפחים, וזה ג"כ יכול להשתלצ צמה שהצאנו ממשנה דכלים דשיעור שינה הוא צרחצ די עפחים ונאמר דהוא על צד העוצי צריוח צהתפשטת אצרי שיוכל לישן צריווח.

מ"מ לשון רבינו מנוח עצמו ל"ע שמדצרי משמע שנקט השיעור של די עפחים לא כקצלה צידו, אלא כפועל יולא מחשבון, דגצרא צאמתא יתיצ הכוונה על כולו, וכיון שלא נלך צסוכה רק רובו, יולא ממנו השיעור והחשבון לדי עפחים, ולריך לידחק ססוצר שרובו כאן הכוונה לתרי תילתא, ולריך לומר ססוצר כדעת הריעצ"א דגצרא צאמתא יתיצ הכוונה על צד העוצי וצמלצ של ישיבה וזה מקרי כולו לענין חשבון ראשו ורובו דחלק רגל התחתון אין נכנס צחשבון כלל, ושוב ע"פ דין רובו היינו שגם חלק העליון מרגליו א"ל להיות כולו צסוכה יש לסלק תילתא, ולפי זה יהי משמע דפי' ראשו ורובו הוא תרי תילתי, וזה ל"ע, הגם דמלינו כזה דדצרי צפוסקים ענין ציעול צרוב שהלשון שם צגמ' יחד צתרי צעלי ודנו הפוסקים אי לשון חד צתרי הוי דוקא, אבל כאן שכתוב רק ראשו ורובו לומר דלריך תרי תילתי זה ודאי ל"ע, ועכ"פ כנראה דעתו צציאור ראשו ורובו כאן צסוכה הוא רוב [דהיינו תרי תילתי] של העוצי האדם

³ ויל"ע שם ציכין אות פ"ד כי דאף דמלינו צתוספתא דלמשכצ סגי צגי זה דוקא ציחודו אבל צסתמא לריך ו' עפחים (מש"כ שם ו' אף צצמשנה שם מצואר די עפחים הכוונה דלמפץ השיעור צסחס ו', ומחללת דינו כמפץ, והיינו דלחשיצות צגד נלך ששה על ששה, ומש"כ כאן די עפחים הוא צמחללת גדול ורק ההפסק צין קנה לקנה השיעור הוא די עפחים צצשיעור הזה עדיין נוח ליסכצ) ולכאורה ל"ע מה שהציא מתוספתא, דלדעת רש"י מעילה י"ח אין ראי' כלל ממש, דעטעס שטמא דראוי לעלאי לכסת, ולא שזה שיעור השכיבה דהרי שם כתוב גע"ג, וא"ל דכוונתו לדעת הראצ"ד צפירוש על התורה כהנים ריש ויקרא וכן משמע קלת צרמצי"ס שם ססוצרים דהכוונה על משכצ ממש, וצאמת לפי זה תירוצו מוכרח דשם מייירי ציחודו לכך דהרי שם מפורש גע"ג ושם דחיק הראצ"ד דהכוונה שישכצ רק על השדרה, וזה לא שייך צשיעור סתמא, וכאן צמחללת ודאי הכוונה לשכיבה ממש על רוחצ המחללת שהיא כקומת אדם, ועוצי אדם על אורך המחללת צין קנה לקנה שהוא די עפחים.

צמלצ ישיבה, והיינו עוצי כריסו ואורך הצרכיים, וצוודאי שצשאר מקומות שנזכר רוב הגוף או ראשו ורובו כגון לענין חליצה, או ליציא, ודאי אין הכוונה לחשבון זה, ויש לעיין האם צמשנה דלא יעמוד אדם צרה"ר וישתה צרה"י וכו' לדעתו האם הכוונה לחשבון זה ודו"ק. ועיין מה שנכתוב לקמן צדעת צ"ה שסגי צראשו ורובו מה יהי שיעור הסוכה לדעת רבינו מנוח.

מהלך ג'

הלכה למשה מסיני שיהא שיעור הדפנות שוין

ען וצקרית ספר להמצ"ע ריש הלכות סוכה כי דשצעה על שצעה היא מדאורייתא מכלל שיעורין דהוו הלל"מ, וכן כי צפמ"ג סי' תרל"ד, וצפשעות כוונתו שכל עטס השיעור הוא הלכה למשה מסיני, והקשה צציאור הלכה דל"ע דהרי נחלקו צזה צ"ה וצ"ש, [ואף דמלינו כמה פעמים מחלוקת צהללמ"מ זה על צד הרחוק צאין מנוס, אבל ודאי דוחק לומר כן צלי הכרח דהוא הללמ"מ, צפרע כשאנו רואין פלוגתא צדינא] וצלצוש ציאר דהלימוד היא מתשצו דרך ישיבה [עיי"ש אריכות צתתל"ד וצתתל"ז] ולדצרי הלצוש מוצן שפיר המחלוקת דצזה גופא פליגי צ"ש וצ"ה מה נקרא דרך ישיבה, אבל לדצרי הקרית ספר קשה, וצאמת ל"ע דהיכן מלינו שיש צזה הלכה למשה מסיני, והרי צגמ' מצואר דהללמ"מ לשיעור י' עפחים גוצה נאמר - ונלע"ד ליישצ דעתו שדורך צדרך ג' וקלת שונה מההון עשיר שכתצנו לעיל ססוצר דעטס דצצר משום הניחותא שיעלטל השלחן צשני הכיוונים, ונאמר שכונת הקרית ספר שהללמ"מ מגלה שלריך להיות מקום צסוכה ליסצ צשני הכיוונים ולא משום הניחותא שלא יחשצ מלעטר כשאין הדירה מרווחת לאכול צשני הכיוונים, רק כיון שכי צתורה ג' צסוכת אחי הללמ"מ לגלות שכל הדפנות יהי שוין, וכמו צדופן הג' שיעור הלל"מ מגרע צהדופן, כמו כן צצי הדפנות שלריך להיות שלמים הללמ"מ מגלה זאת צפירושא דקרא, והיינו לכל חד כדאית ליה ודוקא לצ"ש שלריך מקום להשלחן אז צי הדפנות לריך להיות שוין צשיעור זה ולריך להיות ז' על ז', ולצ"ה שאין לריך למקום שלחן כלל אה"נ דסגי צוי על ו', וצ"ש וצ"ה פליגי צפירושא דתשצו מה נקרא דירה וכדצרי הלצוש, וכוונת הקרית ספר היא רק דהללמ"מ הוא שכל הדפנות יהי שוין צשיעורא ודו"ק, והגם דלא מלינו צזה שיהי על זה הללמ"מ, וצגמ' למדו שתיס כהלכתן מצסוכות צסוכות וכו' מכל מקום כיון דמצואר צגמ' דדופן ג' נגרעה מהלכה למשה מסיני ועיי' צרש"י שם דגם זה צכלל

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

חשבונו יותר מזה, שהרי אורך הגוף ג' אמות שהוא י"ח עפחים, וצחוסי' מס' שצת פי' המלניע כ' דהוא לצד מהראש, ונמצא שראשו ורובו הוא קרוב ליי"א עפחים, ועל כרחק מוכרח דהתכופות לא חשיב לער, והרמ"א הביא צתרי"מ סעי' ד' צסתס דין זה דהתכופות לא חשיב לער, והמג"א ס"ק ה' זיין לתה"ד והרחיב צביאור אלא שמשמע שהי' לו קצת גירסא אחרת שכי' מסקנת התה"ד כאילו מדעתיה דנפשיה, וכבר העיר כן צ"ח"ר שם.

סוכה סתם המבואר בגמ' אם מיירי מסוכה של שינה

י"א] ולכאורה יש לעיין שמשמע שצלא הראי' מהמרדכי הי' התה"ד מסכים לומר דשיעור סוכה לשינה יהי' גדול ושונה משיעור סוכה של אכילה, ולפי זה נלעך לומר דסתימת כל הסוגיות ששיעור סוכה קטנה שצעה יהי' דוקא על סוכה של אכילה, (וצאמת צמור וקציעה סי' תרל"ט העיר על דברי תה"ד, שלכאורה הראי' פשוטה משיעור סוכה, וכנראה כוונתו דסתימת הגמ' משמע דצשיעור זה כשר גם לשינה, ואין ללך לחזק הראי' מדברי המרדכי, וצאמת המור הקציעה לעצמו חולק על דין דהמרדכי).

האם חשבון שיעור הסוכה היא על סוכה שפתוח בדופן ג'

ויש להתבונן צדצרי התה"ד דמשמע שאם הי' יולא לו לכוון החשבון צלי התכופות הי' מלריך שלא יתכופף כלל שלא ילעך, ויהי' רגליו תלויין חוץ לסוכה, וגם נראה לעמ"ד צפשוט שגם אחר מהלכו ומילוי החשבון מהשכיבה צאלכסון והתכופות, עכ"פ צסוכה מלומלמת שצעה על שצעה עדיין לריך להיות רגליו חוץ לסוכה, דהרי זה הי' לו למונה פשוט צצואו למלות החשבון הכי קטן דיש לחשב הרגלים חוץ לסוכה, וגם צצואו למסקנא דעל כרחק התכופות לא חשיב לער, אין לנו אלא התכופות קצת, אצל אם יכניס צסוכה קטנה גם כל הרגלים, הרי יהי' צזה התכופות יתירה, וצודאי ניתוסף לער, ועל לער כגון זה אין לו ראי', ולפי זה יולא שצסוכה של ד' דפנות שא"א שיהי' רגליו תלויות חוץ לסוכה יהי' מלצ של מלעך מחמת ההתכופות היתרה, ול"ל דהשיעור של סוכה מלומלמס מיוסד על סוכה צת ג' דפנות, ואף שיי"א שלכתחלה לריך להיות לסוכה ד' דפנות, לריך לומר דרגליו הוא דרך הפתח

מחזיין, לא רחוק לומר שלדעת קרית ספר הלכה למשה מסיני הוא גם על דינא דשתים כהלכתן.

ויש להציא ראי' למהלך זה דהרי לחד מ"ד הלמ"מ להוסיף עפח על דופן ג', ולחידך מ"ד הוא לגרע צדופן ג' עיי"ש צסוגי' דלחד לישנא זאת המחלוקת צין ר"ש לחכמים, אי הלכתא לגרע או להוסיף, ולכאורה יל"ע שורש המחלוקה, ואולי סובר הקרית ספר דהלכה למשה מסיני הי' שהדפנות יהיו כהלכתן ודופן אי' יהי' עפח, וצזה חלה המחלוקת צפי' ההלכה למשה מסיני, [וצאמת מהלך זה יתכן לומר גם אי נימא דרך זאת דשלישית אפי' עפח הוא הלמ"מ, ושטים כהלכתן נלמד מצסוכות צסוכות כפשטא דגמ', מ"מ נוכל לומר דזה גופא דשתים כהלכתן צכל שיעור האורך יהי' דאורייתא מפשטא דרשח הקרא דצסוכות דמשמע שכל הדפנות יהי' שוין, ולא הארכתיו רק לקיים דצרי' שמשמע שהיא הלמ"מ, והיינו שסובר דצנוסף שמרומז צקרא אפשר דניתן גם הלמ"מ שהדפנות יהיו כהלכתן, ודו"ק].

ולדעת צציו מנוח המ"ל, שיעור שצעה של צד הרוחצ י"ל ג"כ צאי' מצ' הדרכים או כהקרית ספר או כהבון עשיר, אצל דצצרי רש"י לכאורה קשה לכוון לפי דרכו, שהרי לדצרי' מלת רוצו לא צא כלל לציין תוספות הסיבה אלא אדרבה לציין גרעון של צ' עפחים מכולו.

דברי תה"ד בענין שינה בכפיפה

ין צתה"ד סי' ל"צ דן ושאל שינה צכפיפה מהו אם יולא צזה חוצת סוכה, והשאלה הוא לאו דוקא מחמת קטנות הסוכה אלא למשל מחמת שמלא צכלים או הרצה צמ"א, והשיצ שהתכופות אין זה חשוב מלעך, ויולא צזה ידי מלות סוכה, ומכריח סצרתו משיעור סוכה קטנה שצעה על שצעה, וכי' דשיעור ראשו ורובו הוא גם על שינה [ושולל צזה דלא נימא דלשינה סגי צפחות מזה, וכמו שצאמת כן דעת תשו' משיצת נפש מוצא צאות כ"ן], והציא דעת המרדכי פי' הישן דעשה סוכה צמקוס גנצים אינו יולא אף חיוב אכילה, דסוכה שאין ראוי לשינה פסול גם לאכילה, ולפי זה הרי יקשה דשצעה על שצעה אפי' צאלכסונו שיש י' עפחים פחות חומש אי"א לישן ראשו ורובו ואפי' אם רגליו יהיו חוץ לסוכה², שעולה לפי

יכול להיות חוץ לסוכה, וכן משמע מהמשנה ראשו ורובו צסוכה ושלחנו צחוק הבית שמועט גופו תחת השלחן, הבס שלדינא אפשר גם אם כולו צחוק הסוכה הדין כן עיי' מג"א וא"ר, מ"מ כן משמע פשוט לשון המשנה, ויולא ידי חוצתו מה"ט אי לאו גזירה דשמת ימשך.

² צאמת צלשון הגמ' ראשו ורובו צאכילה אין מוכח לומר החידוש שרגליו יכול להיות חוץ לסוכה, רק יתכן שהגמ' מגדיר שיעור ההתפשטות, שהוא כדי שיתפשט רוצו, ולעולם גם הרגלים לריך להיות צסוכה, אצל כן נקטו הפוסקים דלפי האמת מיעוט גופו לצד הרגלים

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

להם מקום מרווח כ"כ, והנה הגם שהם לא כתבו זאת לעיכוב אבל עכ"פ יש סמך לשיעור זה, הגם שיש להתבונן למה לריך פשיטת היד בשעת שינה, ונראה שכן הוא הדרך באמלע השינה.

במעם דלשינה לא סגי בראשו ורובו וצריך בולו

ולדברי החכם נצי שכי זאת לעיכוב לרבי יש לעיין למה לא סגי ברוב ד' אמות, ואולי נאמר שסובר דלשינה לא אמרי' דסגי בראשו ורובו רק לריך כולו, והטעם אפשר דרק בשעת אכילה אפשר שרגליו יהי' בחוץ אבל בשעת שינה אם רגליו יהי' בחוץ אם הוא במקום שמסתובבים אנשים הרי יצללוהו העוזרים והשצים וגם יתקלו ברגליו ויקיץ משינתו, ומה שלריך ד' על ד' ולא סגי ד' על ז' או מעט יותר, ואכן כן הקשה על החכ"ל שתשובת משיבת נפש להגאון מפלאק חי"ד סי' כ'.

ולכאורה הי' אפשר להסביר כפי מה שהסברנו לעיל מההון עשיר, ונאמר שה"ה הכא לריך שיכא מרווח שיוכל לשכב בשני הכיוונים דא"כ יש חסרון בהניחותא, אבל באמת כאן קלת ל"ע לפרש כן כמובן כיון שהוא מרווח ביותר, וזה דוחק לומר שבשעת שינה האדם בעצמו מסתובב מהאורך להרוחצ וכל שאין מקום פנוי להתהפך יחשב שאין מקום מרווח לשינה, עיין בפ"ד דזבים מ"ד – זב שהיה מוטל על חמשה ספסלים או על חמש פנדיות, לארכן עמאין, לרחצן עהורין, ישן, ספק שנתהפך עליהן, עמאין – ובמשנה אחרונה שם נראה כמסתפק בכוונת המשנה אי נאמר שדרך הישן להתהפך מאורך להרוחצ, ועכ"פ ודאי משמע מספיקותו שעכ"פ אין המקום דחוק לאדם כ"כ אי לא אפשר לעשות כעצמו להתהפך, ויותר נכון לפרש כמו שכתבנו בדעת הקרית ספר דהלל"מ שכל הדפנות לריך להיות שוין, ובאמת גם בתשצ"ן הג"ל פרט זה לריך עיין למה דרך העולם לעשות ד' על ד'.

ואיך שיכ"י ל"ע למה לא כי החכ"ל לפרש את כל זה, דלשינה לא מהני ראשו ורובו, וגם למה נלך ד' על ד', האם זה פשוט כל כך, אמתה, ומה שצטערוצין מ"ח בשציתא שיש לו ד' אמות השיעור ד' על ד' אין ראוי כלל, תדע דהא שם יש דעות דיש לו שמונה על שמונה ועל כרחך דשם הדין דנותנין לו ד' אמות בכל הכיוונים מה שאין נוגע לכאן. ובדוחק אפשר דכוונת החכ"ל הוא גם לעיול ושאר דברים, ומה שזיין לעירוצין הוא רק לסמך בעלמא, ונעייין לקמן

שזאת ודאי היא גם בהידור של לכתחלה שיכ"י לו פתח, דהרי מהיכן יכנס.

ועיין מה שנכתב לקמן כמה שכי המשנה ברורה צענין זה, ומבואר דעתו דלא כדצרינו, ולדצרינו יולא דלמסקנת התה"ד כל מה שיתכופף לא חשיב מלעטר, ולדצרינו עכ"פ למסקנת התה"ד דהתכופפות לא חשיב לער א"ש בפשיטות, שגם בסוכה צת ד' דפנות וגם הפתח נעול והסוכה מלומלס יכול להתכופף, אבל עיין שם מה שהערנו על דצרינו.

דעת החב"צ דשינה בבפיפה חשוב מצטער, ויש שיעור שונה לסוכה של שינה, וסוכה של אכילה א"צ להיות ראוי לבל מילי

י"צ] ובחכ"ל סי' ל"ד הביאו השערי תשובה, חולק על התה"ד והמרדכי וסובר דתשצו כעין תדורו לא קאי על הסוכה רק על האדם, וכי שהחוש מכחיש לומר שהתכופפות לא יחשב מלעטר, וכי שחזינן דבשינה יותר מלעטר מצאכילה, והרי אפי' בגשמים מועטים פטור משינה, ומכאן זה כי לחלוק על תה"ד וכתב שהא"י לסוכה של שינה לריך יותר ולא כתב במפורש השיעור, ובתוך דצרינו כי להסביר דעת רבי שסובר דשיעור סוכה ד' אמות על ד' אמות שהוא באמת יסבור כסדרת המרדכי לריך שיכא הסוכה ראוי לכל מילי, אבל רצון חולקים על זה, ואנו הרי קיי"ל כרצון, אבל עכ"פ לשינה ילעטר יותר, ומש"כ בדעת רבי ד' על ד' זיין מקורו צעירוצין מ"ח ע"א ששם מבואר דמקומו של אדם ד' אמות, ושם הטעם כדי פשיטת ידיו ורגליו, או מעיין זה עיי"ש לר"מ ולר"י.

ובאמת לשיעור זה ומהלך זה לשיעור שינה צריח הוא ד' אמות על ד' אמות, יש להביא סמוכין מדצרי הראשונים התשצ"ן סי' קכ"ב, וכפי דעת הפמ"י זה ג"כ כוונת התו' דף צ' ע"ב שכתבו דמש"כ בגמ' דלעטם לל סוכה, המחלוקת של ר' יהודה ורצון בסוכה גבוהה עשרים אמות הוא דוקא צמחזקת ד' אמות, שבאמת לפי טעם זה הי"ה ביותר מעשרים או פחות מעשרים כפי החשבון פסול לרצון בגובה פי חמשה מאורכו ורחבו, וקשה לכאורה למהלך זה א"כ למה נקט דוקא עשרים אמות שהשיעור בזה ד' אמות, שאין זה גבול למחלוקתן כלל, ות"י צפמ"י דדרך צמ"א לעשות סוכה מד' אמות, ובתשצ"ן ציאר יותר דפחות מד' אמות אין דרך לעשותה כדי שיכא ראוי לשכיבה, ויותר ג"כ אין דרך לעשותה דסתם צמ"א אין

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

ווגם המשך לשונו של המשמ"צ שם שמשמע חידוש שגם צשעת שינה לריך להיות שלחן בסוכה, קשה להולמו ול"ע מקורו, שלא משמע שזה חידוש מדעתי דנפשיה שלא כתב ונראה, גם ל"ע שכתבו כאן בדרך אגב, ולא בתרל"ט או בתרל"ד, וכבר העירו זה אחרוני זמנינו, ויש שהעידו כן בשם המשמ"צ שנהג כן למעשה ול"ע.

התכופפות יתירא לדעת התה"ד

ומ"מ מה שמשמע מדברי המשנה ברורה דלח"ד מותר גם ברגליו בתוך הסוכה אף שנלך לזה התכופפות יתירא יש ליישב ולומר שסבר דסתימת הפוסקים וגם לשון השאלה בתה"ד וגם לשון הרמ"א, משמע דגם התכופפות יתירא שגם רגליו הוא בתוך הסוכה שוודאי נלך לזה התכופפות יתירא מ"מ לא חשיב מלעטר, אבל ל"ע לפי"ז הרא"י, ודוחק לומר דשם התכופפות חדא היא דודאי עוצא איכא לחלק צינייכו, וע"י לקמן בציאור המחלוקת צ"ש וצ"ה לדברי הרא"ש שמוכרח דגדר ההרחצה והניחותא היא גדר צשיעור הסוכה, וע"י תשובת כנף רננה המלויין לקמן (אות כ').

לדעת החכם צבי האם לרבנן צריך ד' על ד' והאם סגי ברוב ד'

י"ד] ובחכם צבי שם כי שצזה אזיל ראית התה"ד ומסבירא לריך יותר משצעה על שצעה אבל לא כי במפורש שצריך ד' על ד' אמות, ואולי דוקא לרבי צריך ד' על ד' שזה שיעור סוכה שמקובל על זה בסוכות בסוכות היינו כמ"ל מקרית ספר, משא"כ לדין דסוכה לאכילה הוא צשיעור קטן של ז' על ז' סגי לשינה צשיעור ד' אמות על ז' עפחים – ועל כל פנים זאת יולא מפשטות דבריו ששינה לריך להיות כולו בסוכה וגם בלא התכופפות ונוגע למעשה שלא יהא אפי' חלק מרגליו תחת שלחן גבוה י'

ואולי נדחק דגם זה שצריך מכח שינה שיהי' כל האדם בסוכה זה דוקא לרבי דסובר דזה מגדיר שיעור הסוכה, משא"כ לרבנן סגי ברוכ של ד' אמות, כיון שאין זה שיעור הסוכה שהרי לדבריהם ע"ס סוכה כשרה צ"ז על ז' עכ"פ לאכילה, וא"כ גם לשינה כשר אס רגליו תלויין לחוץ [עכ"פ אס אין מתכופף כלל כגון שיש בהסוכה עכ"פ רוב של ד' אמות], שצממית רגליו חוץ לסוכה סוכ"ס אין זה בגדר מלעטר ממש.

שצחמת אין מפורש צחכ"ל דלרבנן יהא לריך ארבע על ארבע לשינה, ומ"מ סתימת דבריו משמע כן, ועיין עוד צאות י"ד באריכות].

תמו' בדברי המשנה ברורה שב' דברגליו חוץ לסוכה יוצא גם לדעת החב"צ

י"ג] וראיתי צממית ברורה סי' תר"מ ס"ק כ"ז שהציא דצפושט רגליו חוץ לסוכה לכולא עלמא יולא ולא חשיב מלעטר [עיי"ש צשעה"ל שצ"י פמ"ג], ולכאורה מיירי שיש לו קצת התכופפות דאל"כ פשיטא שאין חשיב מלעטר, ולכאורה כוונתו באומרו 'לכולא עלמא' דגם הצחכ"ל יודה דיוולא צכ"ג, [הגם דלא הציא בכלל שיטת הצחכ"ל לענין זה רק לענין מחלוקתו עם המרדכי, מ"מ הציאו וליינו הצה"ט] ובחפשי בהפזי לא מלאתי עדיין איה מקום שהפרי מגדים כותב זה [שוב ראיתי שאפשר שסבר כן בלשון הפמ"ג משצ"ז ס"ק ה' עיי"ש ואין מוכרח כלל, עיי"ש שלשון הפמ"ג סתום, ואפשר דקאי לדעת התה"ד ובסוכה גדולה וראשו ורובו בסוכה בלי שום התכופפות, ורק מחמת איזה סיבה רגליו חוץ לסוכה, ועיקר חידושו שם דלא שייך שמה ימשך ברגליו חוץ לסוכה, עיי"ש היעב שלא כתב כדברי המשמ"צ דלא חשיב מלעטר, ואין כוונתו כלל שהצחכ"ל יודה לזה גם בהתכופפות הגוף, ולא הציא הפמ"ג דברי הצחכ"ל כלל, ועיין ביכורי יעקב ס"ק ע"ו, דגם שם הלשון קשה ואפשר שלשון המשמ"צ נוצע מביכורי יעקב, ולא משמע כלל שגם המשמ"צ כוונתו אס יכול לפשט כל רגליו חוץ לסוכה, והיינו שאין מתכופף כלל, ונאמר שמה שצריך לבאר שאין נקרא מלעטר היינו שאף שרגליו חוץ לסוכה זה לא נחשב כלע"ר], ומשמע שסבר דכל ההתכופפות של התה"ד הוא מחמת רגליו בתוך הסוכה, וסובר שגם התכופפות כזה מתיר התה"ד, אבל לכאורה החשבון בתשובת תה"ד בקושייתו הוא גם אחר שרגליו חוץ לסוכה עדיין לריך התכופפות מעט, וכמפורש צממ"א בפירושו 'רגליו חוץ לסוכה', ומה שבי' בתה"ד בלשון השאלה כפיפת ידיו ורגליו אפשר שהיינו חלק מרגליו שצכלל חיוב, ואף על התכופפות המועט הזו פליג צחכ"ל, ואדרבה אס כל רגליו בתוך הסוכה קטנה אפשר לד"ה [היינו גם למסקנת התה"ד] לא ילא, ועוד דפשטות דברי הצחכ"ל משמע שגם בלי התכופפות כלל באופן שאין מלעטר מלד הכפיפה, רגליו לריך להיות בתוך הסוכה כלעיל וכדציארנו, (אבל עיין לקמן שאפשר שפרט זה הוא דוקא לרבי ולא לרבנן) באופן שדבריו ל"ע.

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

ויש להצא ראוי ליסוד זה שאין תלוי ענין הלכתחלה של תשבו כעין תדורו שמגדיר השיעור, לשיעור של צדיעצד שלא יאלץ לא ישב צענין זה, והוא מדברי הרא"ש, דהנה דעת הרא"ש דשיעור סוכה קטנה הוא מטעם דירה סרוחה ולדידיה שיעור ראשו ורובו ושלחנו היא מה"ת, ואעפ"כ אם יש שם מקום מרווח לשלחן אצל אין שם שלחן ואוכל ופתו בידו בלי שלחן לא חשיב מטעם.

ויש לחלק דהרי שם צדדרי הרא"ש סוכ"ס גם בלי שלחן ממש הרי עכ"פ יש מקום לשלחן, וידו משמש במקום שלחן, אצל כאן לדברי החכ"ל הרי לפי מה שכתבנו העטם לרבי דלריך ד' הוא מטעם דלשינה לריך שגם רגליו יהי בתוך הסוכה שלא יצלצלוהו העוזרים והשצים ולא יתקלו בו כשהוא ישן, אי"כ ה"ה לרבנן אפשר שחשיב בגדר מטעם, אצל הא ודאי על כל פנים מוכרח מדבריו דלשינה לריך הסוכה להיות יותר מז', וכמו שבי דהחוש יעיד דהוי מטעם ואינו יולץ בהתכופות.

ולא אכחיד תחת לשוני שלשון החכ"ל לריך רבה, שאם שכמעט מפורש יולץ מדבריו שלשינה לריך שיעור גדול מאכילה, מ"מ לא כתב הלשון בסגנון שאינו יולץ חוצת שינה בסוכה כזו, נוגס לא ראיתי לאי מהאחרונים שיעתיק דבריו כן לחוש לו לדינא, רק סגנון לשונו שלכתחילה יעשה סוכה גדולה שלא יטעם צשינה בכפיפה, ואם צדיעצד שכבר עשה סוכה, או שאין לו מקום מרווח לעשות סוכה גדולה פטור מלישן דהוי מטעם, וא"ע אמאי כתב הדין באופן זה, ולא כתב צפשיעות שאם אין לו סוכה גדולה אי"א לו לקיים מצות סוכה כתיקונו, והיינו שאי אפשר לו לקיים מצות שינה בסוכה, וכמו בסוכה קטנה פחות מז' על ז' אי אפשר לקיים מצות סוכה כלל גם באכילה, ה"ה בסוכה שיש בה ז' על ז' אי אפשר לקיים מצות שינה בסוכה, ומשמע מלשונו אי"א מצי דרכים א' דאם סוף כל סוף ישן בסוכה כזה מקיים עכ"פ צדיעצד מצות סוכה גם באופן מטעם, וזה דוקא אם יש עכ"פ עליו שם סוכה לאכילה, אז מקיים צדיעצד גם מצות שינה בסוכה, וזה א"ע דצפשיעות אם לדעתו חשיב שינה בכפיפה שמטעם הפטור מן הסוכה, לא קיים מצוה כלל והוי כיושב בסוכה צשעת הגשמים דהוי כהדיוט, או נאמר דרך צ' והיינו שכוונתו דאם אין לו מקום מרווח לעשות סוכה גדולה אי אפשר לנו להכריחו לעשות השתדלות יתירה על שינה, משא"כ על אכילה, יש לעשות השתדלות יתירה שיהי לו מקום לאכול בסוכה, ורק באי אפשר כלל ודאי פטור גם מסוכה של אכילה וזאת מגדר אונס

רחמנא פטריה, [ענין ס"י תר"מ סעי' ד' צהג"ה צבצו נרותיו דאם עורח גדול אי"ל לילך לסוכת חצירו, וצמש"צ ס"ק כ"ד מהגהת חת"ס וביכורי יעקב דלכתחילה לריך לעשות השתדלות יתירה שיהי לו סוכה עיי"ש], וזה א"ע, ששינה יהא קיל מאכילה בגדר האונס, ודוחק לומר שכוונתו צלירוף סמיכה על הסצרות שמוצא צפוסקים להקל צשינה בסוכה, שאין זה צמשמע לשונו כלל, וצדוחק נדחק שגם כאן כוונתו מגדר אונס רחמנא פטריה, ורק כתב זה דוקא צבי שינה, דלאכילה שהוא זמן מועט ודאי שאין מצוי שלא יהי לו מקום לאכול הסעודה צסוכתו או צסוכת חצירו וזה אין עורח כ"כ וולא דמי למש"כ צסי' תר"מ ששם כנראה מיירי בהכין סעודתו צסוכתו וכצו נרותיו שודאי זה עירחא גדולה והוי מטעם, אצל שינה שהוא לכל הלילה יותר מצוי שלא יהא לו מקום לישן, והפטור הוא אה"כ מגדר אונס רחמנא פטריה. וענין הלשון צתשובת רצ האו גאון המוצא צצרכי יוסף ס"י תרל"ע שכתב וז"ל: "שאלת אחים או שותפים שאין להם מקום לעשות סוכה גדולה ועשו סוכה קטנה שאינה מספקת לכולם. והשיב: לענין אכילה יכול כל אחד לצדו לאכול זה אחר זה, אצל לענין שינה זה ישן לילה אחת וזה ישן לילה אחת, ואם צציצה עליהם המצוה תע"צ, אם זה ישן מקצת הלילה, וזה מקצת, ואם שומרי גנות פטורים מכ"ש מי שאין לו מקום לישן" עכ"ל, משמע ג"כ שיש חילוק בין שינה לאכילה צענין אונס, ועדיין הדבר לריך תלמוד.

ביאור דברי המלחמות בגדר שיעור סוכה ויוצא מדבריו דלשינה סגי בשיעור קטן מהא דתה"ד

ע"ן ועכשיו נשוב לביאור דברי הרז"ה והרי"ף צענין יסוד שיעור סוכה קטנה, דהנה זה לשון המלחמות אמש"כ צרז"ה לחלוק על הרי"ף שבי דטעמא דסוכה קטנה הוא ג"כ שמא ימשך אחר שלחנו, וצרז"ה חולק וכתב שהוא מטעם דירת קצע היינו שיהי עכ"פ מקום מרווח צסוכה שלא יהא דירה סרוחה, והכריח זה דברי צ"ש אסרי אפי' אין שם שלחן אפומא דמטללתא ועל כרחך שהעטם משום דירה סרוחה, וכי על זה צמלחמות ליישב דעת הרי"ף צזה"ל: "וז אינה תשובה דטעמא דצ"ש צסוכה קטנה נמי משום הכי הוא משום שמא יציא שלחן וימשך אחריו וכל שכן הוא דכיון שאין לו מקום צסוכתו להניח זה שלחנו פסולה שאם מניח צחולא לה ימשך אחר שלחנו, אפי' לישן זה ולשנן ולעייל זה או לאכול ופתו בידו פסולה שכל שאינה ראוי לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה".

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

עשיר ושאר אחרונים דלריך להיות שיוכל לטעול השלחן בכל הצדדים, זה ניחא להרמ"ה דעמא משום דירה סרוחה, אבל גזירת שמא ימשך לכאורה לא שייך רק אם אין מקום לשלחן כלל, נדווחק לומר דגם ע"ז יבא שייך סברת המלחמות ששייך סברת שמא ימשך גם כלי שלחן, ונאמר שהשש הוא אם יבא רוצה לישב בכיוון האחר ולא יבא מקום לשלחן יצא שלחן וימשך אחריו, דזה חשש רחוק, שוב ראיתי שצחז"ח סי' ק"ג כתב כן וע"י מש"כ בהערות ומה שכתבנו לעיל בדעת הקרית ספר ודאי שלא ניתן להאמר, שהרי לדעת הרי"ף תוספת העפח היא רק מגזירה דרבנן.

לדעת הרי"ף מוכרח דמטעם שבעה של רוחב הוא מטעם רובו ברש"י – וזה גם לבית הלל

ולא נשאר לנו רק לומר דלהרי"ף יהי מוכרח דראשו ורובו הוא שבעה מטעם הסיבה ברש"י, ולצ"ה השיעור שבעה על ששה וצ"ש מוסיפין שבעה על שבעה, והרא"ש לשיטתו דסובר דהוא מטעם דירה סרוחה מציא רק דגברא צאמתא יתיב ועפח לשולחנו, דלדעתו יש לומר כמו דברי הכון עשיר או כמו שכתבנו בדעת הקרית ספר, ומ"מ מלד ע"מנו יהי יתכן לומר כשיטת הרא"ש והרמ"ה מטעם דירה סרוחה, וגם נוכל לומר כדברי משמעות לשון רש"י, ונאמר טעם נפרד על האורך וטעם נפרד על הרוחב כמשמעות לשון רש"י, (ולצ"ה יהי צאמתא אפשר לפי"ז לומר ששה על ששה דלצ"ה חושבין גם מקום דחוק קלת לתשבו כעין תדורו, אבל צאמתא אם הולכין בדרך רש"י יש לומר לצ"ה ששה על שבעה דהרי גם צ"ה נקטו ראשו ורובו שלדברי רש"י הכוונה על הסיבה רוחב ודוק, ולפי"ז לא פליגי צ"ש וצ"ה אלא בהוספת העפח לשלחנו, ומ"מ בלשון הרא"ש גופיה לא משמע כן, וע"כ דהרא"ש אזיל בדעת הכון עשיר או הקרית ספר. ועיין בדברי הרא"ש שבי בקושייתו על הרי"ף שסוכה קטנה פסול גם אם השלחן צחוק הסוכה, ובפשטות לריך לומר כוונתו שדחק והכניס שלחן, ולפי דברינו פשוט שמיידי צסוכה ו' על ז' והכניס שלחן בלד הז', ובמלחמות משמע שצפחות מז' על ז' אין מקום לשלחן כלל, והיינו כמ"ל דבז' על ז' הרי נלך הז' להטות ראשו בהסיבה, ועיין מג"א תרל"ד שאחר שהציא רש"י כי דאף דאנו אוכלין זקופין וכוונתו נראה דלפי זה צמנינו ישתנה השיעור מ"מ כיו דירה סרוחה, וזה כדברי הרא"ש).

וכוונתו צמה שהוסיף אפי' לישן וכו', דסובר בפשיטות דלשינה ולדברים אחרים יהי צאמת סגי מסברא בשיעור ראשו ורובו מדחזינן לצ"ה דסגי בשיעור זה, וגם סובר דמסתמת הגמ' יולא על כרחך דגם לשינה כשר לצ"ה בשיעור זה, [ובצאמת הדבר מוכרח ג"כ מכח סברתו גופא שמסיק המלחמות דלריך להיות ראוי לכל הדברים, אבל כנראה מדבריו דאין זה סברא חילוניה רק מכריח הדברים מכח קושיא זו, וכיון שכן יש לעיין למה לצ"ש פסול לכל דבר אפי' לשינה עד שיבא מקום גם לשלחנו, וזאת גם כן הכריח מסתמת הגמרא, דסוכה שאין מקום לשולחנו פסול לכל מילי דסוכה, הרי צשינה לכאורה לא שייך שמא ימשך, ולכן תי' דסוכה שאין ראוי לאכילה [ואף מחמת גזירה] אין ראוי לכל מילי דסוכה, ולדבריו סברת המרדכי שלריך שיבא ראוי לכל מילי מצוואר צסתימת דברי הגמ'.

לרז"ה נובל לומר דשיעור סוכה לשינה דומה לשיעור סוכה של אכילה

ע"ז [משא"כ לרז"ה אין מוכרח סברא זה דהמרדכי, דאפשר שמה שנלך לצ"ש סוכה גדולה הוא לאו דוקא לאכילה אלא יהי ומסברא זו ניתוסף גם שיעור לסוכה השינה, ואידי ואידי חדא שיעורא היא, ומחלוקת צ"ה וצ"ש הוא בגדר הניחותא של תשבו כעין תדורו, וכשם שלאכילה סובר צ"ה שלריך שיבא ניחותא של השלחן יהי צשינה לריך שיבא ליה הניחותא של ריווח של שבעה על שבעה.

לדעת הרי"ף קשה מה שמא ימשך שייך בשיעור ו' על ז'

י"ז ולכאורה יש לעיין להרי"ף דעמא דסוכה קטנה הוא שמא ימשך אחר שלחנו למה ליה שבעה על שבעה, בשבעה על ששה סגי דגברא צאמתא יתיב ועפח לשלחנו, ומה שתירצנו לעיל מדברי הכון

⁷ מ"מ נראה דאף דפסול לכל מילי אין פסולו אלא מדרבנן, ואע"פ שכתב הלשון אינה סוכה שמשמעות הלשון הוא לשון דאורייתא, אפשר דזאת הוא על ע"ס הרעיון דמה שפסול לחד מילי דסוכה פסול לכל מילי זה הוא סברא דאורייתא, אבל כאן שכל הפסול באכילה הוא פסול מדרבנן, לא מסתבר דשינה יהי חמור מזו, ועיין משנה ברורה סי' תרל"ד שעה"צ סי' י"ז שבי דלדעת הרמב"ן פסול מדאורייתא וי"ט, חוץ אם נאמר דהוי כאינו ראוי מדרבנן שנפסל גם מה"ת, ועיי' בתש"ז אב"מ סי' תע"ו, והאחרונים האריכו צביאור דברי הרמב"ן אלו, ואף שיבא הפירוש, מ"מ זה מצוואר מלשוננו שבעה לשינה ולעיל יהי סגי צאמת צפחות בשיעור זה, והנה שו"ר שגם החז"ח סי' ק"ג כתב צביאור הרמב"ן דפסול שמא ימשך הוי דאורייתא עיי"ש, והנה עיי"ש עוד שבי דגם ו' על ז' פסול מדאורייתא דיהפך ישיבתו זה ל"ט גדול, ובצאמת לפי דרכו דשמא ימשך דאורייתא, יתכן לומר בפשיטות דפסול ו' על ז' הוא מטעם דהלמ"מ דכל הדפנות יהי שוין ודו"ק.

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קמנה לאכילה ושינה

שיעור סוכה קמנה לדעת בית הלל לבל השימות

י"ח נמצא דדעת צ"ה בשיעור הסוכה יש לומר כמה דרכים, לדעת ההון עשיר וקרית ספר הוא ששה על ששה, וזה דוקא במהלך הרא"ש, ולדעת רש"י הוא שצעה על ששה, וזה יתכן לדעת הרא"ש ומוכרח לדעת הר"י, ולדעת רבינו מנוח אפשר שלדעת צ"ה יהי הסוכה כשרה בשיעור קטן של ששה על ארבעה או שצעה על ארבעה אי נאמר דעכ"פ ברוחצ יש הסיבה קלת כדברי רש"י, וזה אם נהלך בדעתו כדעת הר"י שמוכרח מדבריו דאין האורך והרוחצ שוין, והוא צפרט זו כדעת רש"י דנותן טעם שונה על האורך וטעם שונה על הרוחצ, אבל לדעת הרא"ש יש לומר שעכ"פ גם לדעתו אין להכשיר בפחות מששה על ששה מטעם שיש לישב צשני הכיוונים בשיעור ששה על ארבעה כההון עשיר ויולא ממילא החשבון ששה על ששה, או מטעם דכל הדפנות לריך להיות שוים כקרית ספר.

מדברי המלחמות יוצא דסוכה של הש"ס מיירי גם מסוכת שינה, דשינה בהתכופפות לא חשיב מצמצער

י"ט ועכשיו נשוב לדברי התה"ד והחכם לצי, הנה האחרונים העירו על דברי החכם לצי שחולק על דברי המרדכי, שבמלחמות הנזכר מפיו כדברי המרדכי דסוכה לריך להיות כשר לכל מילי, וכבר כתבנו דלפי הר"ה אין מוכרח יסוד זה, [וגם אקושי] על החכ"ל מדברי המרדכי כתבו ולא זו בלבד דיש לחלק בין דינא דהמלחמות לדינו של המרדכי בעושה במקום גנבים, דסברת המלחמות אין החסרון רק אם אי"ל לקיים שם מילי מחמת השיעור, ולא מחמת דבר לדדי של גנבים, וכמו בגשמים מועטים יכול לאכול אף שלשינה פטור, אלא שניתן להאמר שיש לחלק גם בין דינא דהמלחמות לדינא דהחכ"ל הגם ששתיכן צגודל שיעור הסוכה, ונאמר דאכילה עיקר וכשאין ראוי לאכילה פסול גם לשינה אבל לא להיפק, אבל לפי מה שעולה מדברינו יולא שבדברי המלחמות מפורשין עוד שני נקודות ברורות נגד דברי החכ"ל אי דסובר שמשמעות הלשון שבש"ס מורה שמיירי בכל הסוכות ולא ניתן לחלק שכשרה לזו ופסולה לזו וזה ג"כ נגד דברי החכם לצי [וגם נגד תה"ד שהסתייע דוקא מדברי המרדכי אבל בזה י"ל דעדיפא מיניה מקשה] ולפלא שבנו צמור וקאינה העיר זה אתה"ד דהוא ראוי פשוטה ולא לריך להסתייע מדברי המרדכי, ולא התבונן שזה נגד דברי אציו בתשובותיו, והשלישי הכי נכבד שלא ראיתי מי שהעיר בזה שבמלחמות מצויר בתוך דבריו נגד כל סברת החכם לצי דהתכופפות חשיב מצמצער,

דהרי דברי המלחמות צרור מללו שגם בפחות משצעה על שצעה, וזה או בשיעור ששה על ששה או על כל פנים ששה על שצעה, יש מקום לישן וכו' וכדהסברנו ההכרח לעיל מדברי צ"ה, ומה שפסול לצ"ש הוא רק מכא הדין של שמא ימשך באכילה [שוב ראיתי שכבר העיר בזה בתש"ו אצמ"ז סי' תע"ט, ומ"מ גם הוא לא כתב רק בשיעור שצעה על שצעה עיי"ש, ולא בפחות מזה ואפשר שלא דייק לכתוב כיון דאינו נוגע כל כך].

לבאורה מדברי המלחמות יוצא שהתכופפות יתירא גם בפחות משיעור שבעה על שבעה לא חשיב מצמצער

כ"ן ובאמת יש לעיין באמת דדברי המלחמות היא ג"כ נגד התה"ד דאיכו סבר דשיעור התכופפות שלא יחסצ מצמצער הוא אלכסון של שצעה על שצעה ובפחות מזה משמע שהדרינן לסברא החלוונה שחשיב מצמצער [ע"י תשובת כנף רננה להגאון ר' נתן נטע לאנדא סי' ס"ו שכתב כן], ובדברי המלחמות צביאור דברי הר"י מוכרח שגם באלכסון של ששה על שצעה לא חשיב התכופפות בין לצ"ה ובין לצ"ש.

חשבון אלכסון של אדם לדעת הרמב"ן

והנה באמת הרמב"ן בעלמנו צ"צ (דף ק' ע"ב) חולק על דברי התוס' (שהבאנו באות י') וסובר דג' אמות של גובה האדם היא צ"ר דהרא"ש, ולפי"ז יעלה החשבון (אם נשער להראש ערך צ' טפחים כפי שמשמע מתה"ד שם, נמצא שבגרעון הראש יעלה להגוף לחוד ערך ע"ז טפחים, ולפי"ז שיעור ראשו ורובו, היא לא כדברי התה"ד שהיא קרוב ל"א טפחים, אלא) מעט יותר מעשרה, ולפי"ז באלכסון של שצעה על שצעה כמעט אי"ל להתכופף כלל, ובאלכסון של ששה על שצעה יעלה להתכופות כפי ערך התה"ד – מ"מ זה דוחק לומר שדברי הרמב"ן בפירוש הר"י שגם מוכרחים בגמ' לפי

^ה עוד ראיתי להעיר שראיתי בתש"ו אצמ"ז שם צס"י ת"פ ד' דרך מה שאין ראוי לאכילה או שינה דבר דמעבד פוסל הסוכה אבל מה שאין ראוי לעיול לא פסול, וכתב להביא רא"י מסוכה קטנה ובפרט לדעת בית הלל דאי"ל מקום לשלחנו וסגי באמה על אמה [ע"י צפנים שאין שיעור זה פשוט לדעת בית הלל] שאין מקום רק לראשו ורובו ואין מקום לזו אנה ואנה ואין יעיל, אלא על כרחך כמ"ל, ולעמ"ד מוכח מלשון המלחמות דגם עיול יש מקום באמה על אמה, ועל כרחך דכונת עיול הוא על עגם ישיבת סוכה בלא אכילה ושינה, ולא עיול ממש צמובן הליכה, וזכר לדבר העיילין צמסכת כתובות ס"ב ע"א עיי"ש צתוס' ד"ה עיילין ועל שם שדרכן לישב צעולה דאפדנייהו, ועיין צתוספות ציבורים סי' תר"מ משי"כ בדברי המלחמות ודבריו ל"ע, ש"ר שכבר העיר קלת מזה הרה"ג ר' משה מרדכי קארפ שליט"א בצפרו הלכות חג צחג.

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

דרכו כמו שכתבנו יחי' תלויים ועומדים צשיטתו צמחלותו עם דברי התוס' צפי המלניע.

לפי דברי הגאון מפלאצק אפשר לומר בביאור דעת המלחמות דלשינה א"צ כלל שיעור רובו וסגי בראשו לחוד

וצאמת ניתן להאמר אדברי המלחמות שמשמע דלשינה סגי צשיעור קטן, בדרך אחרת שונה לגמרי וכדמבואר בתשובת משיבת נפש להגאון מפלאצק חלק ב' יו"ד סי' כ', שכי' לתמוה גם אשיעור של תה"ד שהוא שצעה על שצעה, וכי' דאפשר לומר דודאי התכופות חשיב מלעטר כסדרא חילונא דתה"ד וכדמסקנת החכ"ל, רק מחדש דעל כרחק דלשינה א"ל כלל ראשו ורובו, וסגי בראשו לחוד ומליין לדין 'הוליא ראשו הרי הוא כילוד', וכתב שם דלאכילה הסדר שהוא במקום אחד עם גופו, ונראה ביאור כוונתו שאכילה בדרך שהוא צמאץ ישיבה, שראשו נשען על גופו, משא"כ שינה שבה"ד לישן צמאץ שכיבה ואז האדם תופס שטח יותר גדול, מלוי יותר שראשו צרשות אי' וגופו צרשות אחר, ויש להמתיק שגם לורת השינה הוא ראשו נשען על כר וגופו מכוסה צכסת, והיינו דראשו חלוק מגופו צלורת השינה.

וצאמת יש להוסיף תכלין לדבריו באופן אחר להסביר החילוק, דהנה השינה הוא צעיקר מתייחסת לעינים כדאמר' צעלמא "קונס עיני צשינה" "לא ראינו שינה צעינינו", משא"כ באכילה שנלך גם תנועת ידיו וגם המאכל נכנס צמעיו, ועכ"פ אף אם לא נקבל דבריו לדברי הרא"ש, אצל לדברי המלחמות שהוא שיעור פחות משיעור שצעה על שצעה אפשר שניתן עכ"פ להאמר זה, אצל איך שיחי' ההסדר, זאת עכ"פ מוכרח צמלחמות להרי"ף דהשיעור הוא פחות מזה.

וצערוך השלחן סי' תרל"ד סעי' ב' כי' דאע"ג דצזע"ז אינה ראוייה לישן בדרך האדם צשכיבה, מ"מ יכול לישן צישיבה לתמוך על הכותל, וזה דרך מחודש דצשינה משערין גם כאן צישיבה וצתה"ד משמע צשישיבה ודאי חשיב מלעטר, אצל אפשר ססתימת הרמב"ן דעתו כן, דצשינה הוא ג"כ באופן ישיבה כמו באכילה ופתו צידו.

¹ עיי"ש בפתח דבריו שם חולק גם על המרדכי, וא"ע דא"כ לפי דבריו יולא שלסוכת שינה א"ל ז' על ז', וזאת לא שמענו.

דעת התה"ד מוכרח דמעם סוכה קטנה משום דירה סרוחה

כ"א] וליישב דעת התה"ד לריך לומר דסובר דעת הרא"ש והרז"ה דפסול סוכה קטנה הוא משום דירה סרוחה, והגדר לצ"ש מקום מרווח קלת לשלחנו וצשינה מוכרח דעכ"פ התכופות של שצעה לא חשיב מלעטר, ולצ"ה דסגי בדירה סרוחה קלת ויותר עראי, סגי צפחות מזה צין לאכילה וצין לשינה, ואין להציא ראוי מצ"ה לצ"ש דכל זה נכנס צמחלותן [עיי' כנף רננה ה"ל].

היוצא מזה שיש עוד נפק"מ להלכה ממחלוקת הראשונים במעם שיעור סוכה קטנה

כ"צ] היוצא לנו מזה, שיש עוד נפק"מ ממחלוקת הרי"ף והרא"ש דהנה צפשות הנפק"מ צין הרי"ף להרא"ש הוא הרי"ף להחמיר דגם צסוכה גדולה אסור מעטס שמא ימשך, משא"כ להרא"ש, יתכן דלא פסקין כצ"ש צסוכה גדולה, והפוסקים דנו דיהי' נפק"מ להיפך כגון צסוכה קטנה הסמוך לסוכה גדולה דלא שייך שמא ימשך ולהרי"ף יוכשר ולהרא"ש פסול, עיי' צתוס' רעק"א על משניות, וצצית הלוי ח"ג סי' נ"ג מסיק דרבנן לא חילקו ואסרו צכל גוונא אף בגוונא דלא שייך שמא ימשך, אצל לפי האמור יולא קולא אחרת להרי"ף והוא אי' משניהם או דגדר ההתכופות שלא חשיב ילעטר הוא אלכסון של פחות משצעה על שצעה, או דלשינה א"ל ראשו ורובו.

קשה לפי"ז דפסקי השו"ע סתראי נינהו

כ"ג] אצל מה שיש להצין לפי זה, הוא ההלכה דהא צשו"ע סי' תרל"ד סעי' ד' פסק דעת הרי"ף דגם צסוכה גדולה אסור משום שמא ימשך, וצסי' תרל"ע העתיק הרמ"א התה"ד וכדהסביר המג"א שם צשיעור שצעה על שצעה וזה כהרא"ש, והוא לכאורה ארכציה אחרת רכשי, ולריך לדחוק דרק להחמיר נקעיין כהרי"ף, או נאמר דאפי' אי נקעיין צעטס סוכה קטנה כדברי הרא"ש משום דירה סרוחה ופסול מה"ת אפשר דפסקין גם צסוכה גדולה כצ"ש דגזרינן שמא ימשך, וכ"כ צביאור הלכה סי' תרל"ד צד"ה פסולה צביאור דעת הרמב"ם עיי"ש.

גדר ראשו ורובו ודרך החשבון בזה

כ"ד] עוד דברים צגו, מה שמבואר מדברי התה"ד דשיעור ראשו ורובו הוא כולל כל הגוף וגם דהשיעור הוא לצד מראשו, והעתיקו

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור סוכה קטנה לאכילה ושינה

המג"א כאן כדצר פשוט, לאו דכ"ע הוא, ובחידושי שפת אמת מס' שבת (דף י"א ע"א) בסוגי' דלא יעמוד צרה"י וישתה צרה"ר אלא א"כ הכנים ראשו ורובו, מבואר דזה תלוי בשני דיבורי תוס' במס' שבת ועירובין דהקשו דבעומד צרה"י ושותה צרה"ר יהי' ההנחה באילטמוכא ויתחייב חטאת ותי' דההנחה צגרון עיי"ש או דבעיל לגביה עיי"ש תירוטי התוספות, אבל בקושית התו' מלינו צי' נוסחאות האי' בתוס' במס' שבת (דף י"א ע"א) מקשה גם אצבא דסיפא דהכנים ראשו ורובו דמותה שקשה לכאורה עדיין יתחייב חטאת שהרי ההנחה באילטמוכא, ובתוס' עירובין (דף כ ע"א) הקשו רק ארישא דאסור בלא הכנים ראשו ורובו משום גזירה, והקשו למה לן לאסור מעט גזירה בלא יהי' אסור מדאורייתא ונפק"מ שגם בצרמלית יהי' אסור, וכי' בשפת אמת דהחילוק צין צי' דיבורי התוס' הוא אם ראשו ורובו חשצין גם הרגלים וראשו לחוד בנוסף לזה, או הכוונה בראשו ורובו ראשו ביחד עם רובו, וראשו ורובו הכוונה הרוב שללד ראשו וכל זה בלא הרגלים עיי"ש בשפ"א, והנה בקו"א הלי' עירובין סי' ש"ג כי' במפורש דכולל כל הגוף מכתיפו עד עקיבו, והוא כה"ד דהבא, ולעומת זה בהלי' ליאית מבואר מדצרי הרב צסידורו שהוא עד החזה, ובארץ לצי' להגאון מקאזשוגלוב סי' א', לגבי ליאית האריך בזה בהצנת דצרי פע"ח ומסיק שצכל מקום וגם לענין סוכה הכוונה רק עד החזה, ויש לציין שצאמת אין כל הנידונים שווים, ובמג"א גופא צסי' עיי"ג בהוליא ראשו חוץ למגדל לגבי דינים של אמירת דברים שצקדושה כי' דאם הוליא גם הלצ הרי הוליא ראשו ורובו.

עוד מלינו דרך אחר בהצנת ראשו ורובו לגבי סוכה והוא מה שצידד הרש"ש שכי' שהוא רוב מנין אצרים, והוא דרך מחודש. ועיין עוד מה שכתצנו לעיל (אות ח') בדעת רצינו מנוח צציאור ראשו ורובו, וגם זה דרך מחודש.

מסקנת הדברים וחידושים היוצאים

כ"ה] וכמוצן שכל דצרינו הוא לינו להלכה, ומהמקוצן יולא כמה שיעות חומרות וקולות, דעת החכ"ל דלריך לישן צלי התכופות

שהיא עכ"פ רוב מדי' אמות, ולדדנו דאפשר דלדצרי לריך שיכי' בשעת שינה כל הגוף צסוכה דלשינה לא אמרי' רובו ככולו, ואינו אומר שלריך להחמיר כן שדצרי נגד כל הראשונים והוא צעלס קולא דסוכה שאין ראוי לשינה כשר לאכילה, ומי"מ גצרא רצה ורצשצבה"ג אמר מילתא ודאי שאין מזחיחין אותו ויש מקום להחמיר כדצרינו – קולא צשעת הדחק, גצדר ראשו ורובו דעת הארץ לצי' עד החזה וזה גם לאכילה, וחומרא לפי זה שאין ראוי על התכופות שלא יחשצ מצער, עוד קולא והוא דעת המלחמות שהתכופות של פחות משצעה לא חשיצ מצער, או דשינה אי' ראשו ורובו וסגי בראשו כדצרי המשיצת נפש, ויש להקל (ולהחמיר) צכל זה עכ"פ להשכיצ את ראשי צניו הקטנים, או אם אפשר עד יותר מהחזה, צסוכות של עירינו צרוקלין שהמקום דחוק ולפי דצרינו יולא ידי חוצתו על כל פנים לכמה שיעות.

כ"ו] ולפי דצרינו יש לומר צדרך לחות מה שאומרים צתפלה כשנפרדין מהסוכה, ונזכה לשתי שולחנות צלי צער ויגון ולכאורה מה שייכות התפלה לכאן, ולפי האמור מוצן, כדצרי המאמר מרדכי והבון עשיר וכדצרי הרז"ה שלא יהי' מצער צלי מקום לשתי שלחנות, ודו"ק – שוצ התצוננתי שצפני יהושע כשדן צחידושו של הצ"ח משתמש ג"כ צמליצה זו דלאו כל אדם זוכה לשתי שולחנות.

ונסיים צדצר לחות, דסוכות הוא מלוא לישצ צה ראשו ורובו אצל הרגלים אין מלוא דסוכות הוא 'דעת' למען ידעו, ועיי' דעת שצראש מושפעין שאר חלקי הגוף, ונגררין אחריו, ואחר סוכות צא שמי"ע ושמח"ת שאז שמיני רגל צפני עזמה ועיקר מלואה צרגל רקידת ההקפות, והיא כיון שהרגילו צצר את הגוף ונכנס הקדושה גם צמדריגות הנמוכות, רוקדין צשמי"ע ושמח"ת הקפות וצחינת הריקוד הוא להיפך שהרגל מוציל הראש, שאחר עצור ימי הסוכות נשפע צצר דעת צכל חלקי הגוף ואז צצר צועחים על הגוף שנתעלה ולא יעב הראש.